

Δυο λόγια για την παράσταση

Η προσπάθεια που ξεκινήσαμε πριν οκτώ περίπου χρόνια για θέατρο κατάλληλο όχι μόνο για ενήλικες αλλά και για παιδιά και νέους και μάλιστα όχι μόνον ως θεατές αλλά και ως συντελεστές, συνεχίζεται με το έργο του Γεωργίου Θεοδοκά "Το Όνειρο του Λουδοβίκου". Είναι αξιοσημείωτο ότι ο Θεοδοκάς έγραψε το έργο αυτό με σκοπό να παιχτεί από κανονικό επαγγελματικό θέατρο. Όμως, το θέμα του και η πλοκή του, με μια μακρή προσαρμογή ώστε να δοθεί η ευκαιρία σε όσο το δυνατό περισσότερα νέα παιδιά να γνωρίσουν τη χαρά της θεατρικής συμμετοχής, μας οδήγησε στην παρουσίασή του.

Οι λαϊκές παραδόσεις σχετικά με τους καλκαντζήρους είναι διαδοσμένες σε όλες τις περιοχές της χώρας μας. Ο Θεοδοκάς τοποθετεί τη δράση σε κάποιο νησί του Αιγαίου. Το γεγονός αυτό μας έδωσε την ευκαιρία να πλαισιώσουμε την παράσταση με καθαρά νησιώτικη παραδοσιακή μουσική που "φοτίζει" ακόμη παραπάνω το φυτεινό γαλάζιο τ' ουρανού και της θάλασσας των νησιών μας. Ιδιαίτερα μάλιστα τις χειμωνιάτικες μέρες όπου και αναπνέσσεται το έργο. Η μουσική αυτή και ο χορός, που αποτελεί αναπόσπαστο συμπλήρωμά της, θεωρήσαμε ότι ταιριάζουν ιδιαίτερα με τη θεματολογία και το χαρακτήρα του έργου. Τα παιδιά που συμμετέχουν έχουν μέσα από αυτό το έργο την ευκαιρία να προφέρουν λέξεις σπάνιες ελληνικές, να γνωρίσουν έθιμα και παραδόσεις που κρατούν από την αρχαιότητα και να χορέψουν τραγουδώντας σε ρυθμούς αιγαιοπελαγίτικους γνήσια ελληνικούς.

Ο βασικός σκοπός της προσπάθειας είναι, λοιπόν, η συμμετοχή αυτή καθουτή και όχι η απόδοση ή αλλιώς η τελειότητα της παρουσίασης. Άλλωστε, είναι πιο γνωστό πως στην εργασιακή μας ομάδα δεν γίνεται καμιά επιλογή, αλλά συμμετέχουν όσο περισσότεροι είναι δυνατόν από τον μεγάλο κύκλο των ενδιαφερόμενων φίλων και γνωστών.

Ελπίζουμε το κέφι και η ζωντάνια όλων των συντελεστών να μεταδοθεί και στους "συμμετέχοντες" θεατές.

Η ομάδα

ΤΟ ΔΩΔΕΚΗΜΕΡΟ

Η περίοδος από τα Χριστούγεννα ως τα Φώτα ονομάζεται από όλους τους χριστιανούς "Δωδεκάμερο" (Les douze jours, The Twelve Days, I dodici giorni, Zwölfnächte). Χαρακτηρίζεται από γιορταστική συνέχεια και διακοπή εργασίας, αλλά και από κοινό δεισιδαιμονικό φόβο για νυχτερινά παράξενα όντα (καλικάντζαρους, λυκάνθρωπους) ή επιδράσεις των άστρων. Έθιμα και παραδόσεις ειδωλολατρικές που επιβίωσαν και συνδέθηκαν με μεταγενέστερες χριστιανικές παραδόσεις σχετίζονται με τη μετάβαση στη νέα χρονιά από το χειμώνα στην άνοιξη, μια περίοδο δύσκολη για τον άνθρωπο που αναζητεί προστασία από το Θεό. Είναι λοιπόν "διαβατήρια" έθιμα, από το διάβυσσ-διαβίωσ (γαλλικά rites de passage), που τα ακολουθούμε με παραδοσιακό τρόπο για να περάσουμε με καλούς οίονους από τη μια κατάσταση στην άλλη, να εκβιάσουμε την τύχη και να την πάρουμε με το μέρος μας ή να παρακαλέσουμε το Θεό να ευλογήσει τη νέα περίοδο για μας και την οικογένειά μας. Τα στοιχεία, λοιπόν, που συνυπάρχουν στις γιορτές του "Δωδεκάμερου" είναι:

α) Χειρά για το πέραςμα από το σκοτάδι του χειμώνα στο φως της άνοιξης και την αναγέννηση της βλάστησης. Πράγματι, τα Χριστούγεννα περνάμε από τη μια ηλιακή περίοδο στην άλλη (22 Δεκεμβρίου Χειμερινό Ηλιοστάσιο). Στα "διαβατήρια" έθιμα αυτό εκδηλώνεται με τις πρασινάδες-στολίδες και το χριστουγεννιάτικο δέντρο, τους πολύχρωμους φωτισμούς και το αναμμένο τζάκι, το κυνηγητό των καλικάντζαρων και τον Αγισμό των Φώτων, διαβατήρια τελετή που μας περνά στην εύκολη περίοδο ταξιδιών με αγιασμένα νερά και μικρότερη νύχτα. Και αν το χριστουγεννιάτικο δέντρο το πρωτόστησαν στην Ελλάδα οι Βυζαντινοί στα ανάκτορα του Όθωνα στο Ναύπλιο, είναι γνωστό ότι οι Ρωμαίοι στις καλένδες, την πρώτη κάθε μήνα, κρεμούσαν στις πόρτες και στα παράθυρά τους δάφνες και μυρτιές ή κλαδιά από δέντρα και θάμνους, όπως έκαναν και οι αρχαίοι Έλληνες στις δικές τους γιορτές και μάλιστα έβαζαν στα κλαδιά γιορταστικά φανιράκια. Το έθιμο αυτό συνεχίστηκε και στα επόμενα βυζαντινά - ελληνικά χρόνια, ενώ είναι αξιοσημείωτο το κλωνάρι του βυζαντινού που χρησιμοποιεί ο πιπής τα Φώτα για να μαντίσει τους πιστούς με αγίασμα. Όλα λοιπόν είναι αναγεννητικά με κυρίαρχη τη γιορτή της Γέννησης του Βρέφους Χριστού.

β) Επιθυμία για καλή και παραγωγική συνέχεια και ελπία της τύχης στο νέο χρόνο το νέο δωδεκάμερο που έρχεται. Χαρακτηριστικά είναι τα κάλαντα, οι ανταλλαγές ευχών και δώρων, οι μπονιαμάδες, οι βασιλόπιτες και τα άλλα γλυκά, καθώς και τα τυχερά παιχνίδια και όλα τα έθιμα που αναφέρονται στην καλή τύχη, κυρίως την πρωτοχρονιά (ποδαρικό, χειριά κλπ.). Τα κάλαντα λέγονται από παιδιά που είναι, και πάντα ήταν, ευλογία στο σπίτι, αφού αναγγέλλουν το χαρμόσυνο γεγονός: "Χριστός γεννάται", "Άγιος Βασίλης έρχεται", "Σήμερα τα Φώτα και οι φωτισμοί" και καταλήγουν σε ευχές: "Σ' αυτό το σπίτι ποὺ ῥθιμα πέτρα να μη ραγίσει κι ο νοικοκύρης του σπιτιού χιόνια πολλά να ξήσει".

Τα φιλοδοχήματα, καρποί για την καλή σοδειά, γλυκά για την ευτυχία, νομίσματα για τον πλούτο, δεν είναι αιωφείς εργασίες, αλλά μικροεξαγορά των ευχών που δίνονται και που αποσκοπούν στην αρθονία των ιγαθών για το νοικοκύρη.

Διαβατήριο τελετουργικό και το έθιμο της βασιλόπιτας, με το ξεχώρισμα των μερίδων σε θεία και ανθρώπινα πρόσωπα, δείχνει τη γαφύρωση ανάμεσα σε παλιούς και νεότερους, τη στήριξη των ελπίδων για το νέο χρόνο, από την ελπίδα των νεκρών και της τύχης ως τη δόνηση του άρτου και της συνεστίας.

γ) Τόνωση του οικογενειακού και θρησκευτικού συναισθήματος με τις γιορτές των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς, τ' Αϊ-Βασίλη και των Φώτων. Το κυρίως χριστιανικό αυτό στοιχείο κυριαρχεί στις νυχτερινές ακολουθίες των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς, στις εορταστικές ψαλμωδίες καθώς και στις οικογενειακές συγκεντρώσεις, τα σαγιανά-τελετές εστίας ή του τραπέζιού. Κυριαρχούν οι νυχτερινές ακολουθίες, τα μεγάλα μεβελιόν των καθολικών κυρίως τα Χριστούγεννα, ενώ σε μας την Πρωτοχρονιά, έστω και με την προσθήκη του χειροπαιγνίου.

Στον ευρύτερο ελληνικό χώρο υπάρχει μια συνέχεια όσον αφορά τις θεότητες, τις γιορτές και τους συμβολισμούς στο τέλος του έτους, παρά τις θρησκευτικές και πολιτιστικές μεταβολές στο πέραςμα των αιώνων. Τα ελληνικά Κρόνια και τα ρωμαϊκά Σιτουρνάλια γιορτάζονταν το Δεκέμβριο προς τιμή του Κρόνου, Θεού της σποράς και της γονιμότητας. Ήταν γενικευμένη αργία ακόμη και για τους δούλους με ανταλλαγές δώρων, εορταστικά δείπνα και μεταμερέσεις.

Την 21η Δεκεμβρίου στη Ρώμη ήταν η εορτή του χειμερινού ηλιοστασίου και της συντομότερης μέρας, οπότε τιμούντο οι νεκροί ενώ στις 25 ήταν η εορτή προς τιμή του Ανίκητου Ήλιου, του φωτός που νικά το σκοτάδι. Η μέρα αυτή συμπίπτει παραδοσιακά με την εορτή γέννησης πολλών ηλιακών θεοτήτων όπως του αιγυπτιακού Όσιρι, του φοινικικού Βάαλ, του ελληνικού Αιώνιου και του περσικού Μίθρα. Λέγεται πως η ρωμαϊκή εκκλησία καθιέρωσε την 25η Δεκεμβρίου ως ημέρα γεννήσεως του Χριστού το 330 (και ακολούθησε η ελληνική το 375) αντιτάσσοντας τη γέννηση του αληθινού φωτός στην ειδωλολατρική γιορτή.

Στο Βυζάντιο, οι εορτές του τέλους του έτους ονομάζονταν Βότα ή Βρουμάλια διαρκούσαν πολλές μέρες και χαρακτηρίζονταν από τα ίδια στοιχεία όπως τα Σατουρνάλια, μουσικές, τραγούδια και μασκαρέματα που ενοδιάζαν με ξεχωριστό θάρρος τους μασκαρεμένους και πείραζαν τους ανθρώπους ή αναστάτιναν τους νοικοκύρηδες στα σπίτια τους. Αυτό ίσως ήταν και η βίαση της δημιουργίας των καλίκαντζάρων όπως τους ξέρουμε σήμερα και που αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο του Διδεκαμήνου.

ΤΑ ΚΑΛΑΝΤΑ

Τα κάλαντα είναι τραγούδια με θρησκευτικό, εγκοσμιαστικό ή ευχετήριο περιεχόμενο που τραγουδιούνται από παιδιά τις παραμονές των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων. Ο όρος προέρχεται από τη λατινική λέξη Calendae (Καλένδες). Έτσι ονομαζόταν η πρώτη μέρα κάθε μήνα, αφιερωμένη στο Θεό Ιανό (Janus), κατά την οποία γινόταν η ανακοίνωση των εορτών για όλο το μήνα. Μάλιστα, κατά πάσα πιθανότητα, η αρχική ρίζα ήταν το ελληνικό ρήμα "καλώ", δηλαδή ανακηρύσσω επίσημα. (Στις καλένδες γινόταν η πληρωμή των χρεών και επειδή οι Έλληνες δεν είχαν καλένδες, η παραποιητή στις ελληνικές καλένδες σήμαινε παραγραφή ή μη πληρωμή των χρεών).

Όμως, τα κάλαντα προήλθαν των Ρωμαίων, αφού ήδη στην Ομηρική εποχή κατά τις "νουμηνίες" τις πρώτες ημέρες του μήνα, ομάδες παιδιών γόριζαν από σπίτι σε σπίτι και τραγουδούσαν τα τραγούδια του "αγερίου", (από το αγείρω= συγκεντρώνω, συναθροίζω, αλλά και επαίω εξού και αγύρτης), δηλαδή της εθιμικής επίσκεψης στα σπίτια μιας κοινότητας σε ορισμένες μέρες του χρόνου. Χαρακτηριστικά τα τραγούδια της Ήρακλυνης, που ήταν ένας κλάδος καλλιτεργημένης ελιάς ή δάφνης περιτυλιγμένος με μικρές μπάλλινες ταινίες (ειδικά οι κόκκινες ήταν φορείς θεϊκής δύναμης) και σορτωμένος με διάφορα φρούτα και καρπούς της εποχής, άρτους, φιαλίδια με μέλι, λάδι και κρασί. Το κλαδί αυτό ήταν αφιερωμένο στον Απόλλωνα και στα Πυανένια και Θαργέλια, γιορτές κατά τις οποίες γίνονταν προσφορές στον Ήλιο και τις Ώρες.

Τα παιδιά τραγουδούσαν για την καλή σοδειά, για τον ερχομό των χειμωνιών ως προπομπών της άνοιξης κι έδιναν στο νοικοκύρη τις ευχές:

*"Δώμα προσετραπέμεσθ' ανδρός μέγα δυναμένον,
ος μέγα δύναται, μέγα δε βρέμει. όλβιος ανή,
αυταί ανακλίνεσθε θύραι. Πλούτος γαρ έσταισι
πολλός, σον πλούτοι δε και ευφροσύνη τελευτήσιν,
ειρήνη τ' αγαθή. Όσα δε έρχαι, μετὰ μιν ήη,
κυρβαίη δ' αὖτε κατά καρδοποι έρπει μάζα".*

Αυτό το τραγούδι απαντάται ακόμη και σήμερα με μικρές παραλλαγές όπως τα κάλαντα της Θράκης:

*"Στο σπίτι ετοίμο παύ' ρθαιε του πλουσιονοικοκύρη
ν' ανοίξουνε οι πόρτες του να 'μπει ο πλούτος μέσα
να 'μπει ο πλούτος κι η χαρά κι η ποθητή ειρήνη
και να γεμίσουν τα σταμνιά μέλι κρασί και λάδι,
κι η σκάφη του ζυμόματος με φουσκοπό ζυμάρι".*

Ο αρχηγός νοικοκύρης στη συνέχεια φίλησε τα παιδιά με ό,τι καλό είχε το σπιτικό του και έθεσαν για το επόμενο.

Όταν επικράτησε ο Χριστιανισμός, τα τραγούδια αυτά καταπολεμήθηκαν ως κατ'άλοιπα ειδωλολατρικά και απαγορεύτηκαν στην ΣΓ' Οικουμενική Σύνοδο. Ο Ιωάννης μάλιστα ο Χρυσόστομος, απορρίπτοντας όλα τα κοσμικά τραγούδια και δεχόμενος μόνο τους ψαλμούς του Δαβίδ, καταδίκασε: *"πως εξυμνίζοντας μετὰ αυλῶν και σιρῆγων εν χειμῶνος ὅρα και υική και μότην ενοχλούντας ξένια πολλά λαμβάνοντας"*.

Όμως, μίσα από την παράδοση, από την αρχαιότητα στη Ρωμαϊκή και μετά στο Βυζάντιο και συνέχεια στην Τουρκοκρατία ως και σήμερα τα τραγούδια αυτά επέζησαν. Ενσωματώθηκαν στη χριστιανική παράδοση και με τις παιδικές μελωδικές φωνές καταλήγουν πάντα στις ευχές για καλή χρονιά, υγεία, πλούσια σοδειά και ειρήνη. Από τη θρησκευτική λοιπόν μεριά, τα παιδιά συνεχίζουν τα πρώτα κάλαντα των αγγέλων που σύμφωνα με τη χριστιανική παράδοση ακούστηκαν τη νύχτα της γέννησης στη Βηθλεέμ.

Παλαιότερα, η αναγγελία των εορτών (Χριστός γεννάται σήμερα, Άγιος Βασίλης έρχεται, Σήμερα τα φώτα και οι φωτισμοί) από τα παιδιά ήταν το χαρμόσυνο γεγονός, ευλογία για το σπίτι. Και η αμοιβή τους δεν ήταν ούτε ξηταιριά ούτε ούλανθρεπία, αλλά το επισοράγισμα της τελετής που αποσκοπούσε στην τύχη την καλή. Κι ενώ τα παιδιά τραγουδούσαν, η νοικοκυριά τους γέμιζε τη σακκούλα ή τα ταιγιά με καρπούς για την καλή σοδειά, γλυκίσματα για την ευτυχία νομίσματα για τον πλούτο. Με τα χρόνια όμως και την αστικοποίηση της χώρας, το έθιμο έχασε τη σημασία του και κυριάρχησε η κοινωνική εκδήλωση, η φιλανθρωπία και η εφαιρεία. Χρειάζεται μια διάθεση από όλους και κυρίως από τα ίδια τα παιδιά για να διατηρηθεί όσο γίνεται αγνότερα αυτό το πανάρχαιο ελληνικό έθιμο.

ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΡΙΟΥ

Βρισκόμαστε σε κάποιο ελληνικό νησί το Δωδεκάμερο. Οι καλικάντζαροι αντικρίζουν με θαυμασμό την όμορφη Πλούμπα. Σκέφτονται να την κάνουν βασίλισσά τους αλλά ο ερχομός της μητρικής της, της κυρά Καλής που έχει και μια δική της κόρη την Μαλάμω, τους εμποδίζει. Ο αρχηγός τους ο Μαντρακούκος μεταμφιέζεται σε πραγματευτή και παραπλανεί την κυρά Καλή, που θέλοντας να ξεφορτωθεί την Πλούμπα τη στέλνει στο μύλο τη νύχτα να αλέσει σιτάρι, ώστε να γίνει εύκολη λεία για τους δουερούς καλικάντζαρους. Όμως, η Πλούμπα ξεγελά τους καλικάντζαρους και καταφέρνει να ξειφύγει παίρνοντας και πολύτιμα δώρα, με το πρόσχημα πως είναι απαραίτητα για μια βασίλισσα, κάνοντας έτσι να ζηλέψουν οι γειτόνισσες και η αδελφή της.

Έξω ορενών η κυρά-Καλή από την επιτυχία της παμιακότης της, παραμονή των Φώτων στέλνει και την πραγματική της κόρη, Μαλάμω, στο μύλο με σκοπό να επωφεληθεί και να πάρει και αυτή ανάλογα δώρα. Οι καλικάντζαροι όμως, που όλο αυτόν τον καιρό κάνουν τις σκανταλιές τους και ξεσπούν στα παιδιά που δεν τα κάλιντα, θυμωμένοι από το ξεγέλασμα που τους έκανε η Πλούμπα, φέρονται άσχημα στην Μαλάμω που σώζεται την τελευταία στιγμή από τον Αρχάγγελο Μιχαήλ.

Οι καλικάντζαροι, κυνηγημένοι από τους αγγέλους, αναγκάζονται κακήν κακώς να ξαναγυρίσουν στον κάτω κόσμο, ενώ ο Μιχαήλ επιπλήττει τις γυναίκες και εύχεται στις δυο νέες να βρουν σύντομα το ταίρι τους και να κάνουν οικογένεια για ν' αντηχήσουν χαρούμενες οωνές παιδιών. Πριν τελειώσει τα λόγια του, εμφανίζονται δυο νέοι για ν' αλέσουν στο μύλο και γνωρίζονται με τα κορίτσια. Τα ξευγαρώματα τελικά γίνονται τρία μια και ο μωλωνός φαίνεται να τιμιάζει με την κυρά Καλή.

Γεωργίου Θεοτοκά Το Όνειρο του Δωδεκάμερου

Προσαρμογή/Σκηνοθεσία: Τάσος Νυχάς
Σκηνικά: Ελένη Ανδρεάδου
Κοστούμια: Christian Guilmoin και COSTHEA
Λόγιο: Θεόδωρος Κασάπης
Στίχοι τραγουδιών: Γεώργιος Θεοτοκάς/ Μαρία Πατακιά
Τεχνικός φωτισμού: Johan Beekers
Τεχνικοί ήχου: Βασίλης Κόρδης/ Νίκος Νυχάς
Μακιγιάζ: Βάσω Μαυροειδή/ Αγαθνή Μπαγδικιάν

Παίζουν με τη σειρά που εμφανίζονται:

Μανδρακούκος: Τίκης Δασκαλέρος
Καλικάντζαροι: Ορφέας Αντωνίου
Χρήστος Ήρνα
Δάφνη Ιωακείμιδου/Πατακιά
Γιάννης Κορκόβελος
Κίμων Μαυράκος
Χάρης Σαβολάνος
Λουκία Σιβέννα
Μάρα Στρογγύλη
Πλούμπος: Έλενα Αντανακοπούλου
Κυρά Καλή: Μαρία Πατακιά
Μαλάμοι: Αναΐς Νικολιάν
Γειτόνισσες: Εύη Αρβανίτη
Μυρτώ Δέρβη
Νίκη Κυριάκου
Αναστασία Σιβέννα
Ισιγένεια Σπανούδη

Μυλωνάς: Απόστολος Ιωακείμιδης
Παιδιά: Αεινίδας Αλεξιάκης
Γιώργος Σκούφαλος
Βανέσσα Φαρσαδάκη
Αλεξάνδρα Χριστοδούλου
Αλίκη Χριστοφόρου
Διαβάτης/Αρχάγγελος Μιχαήλ: Δημήτρης Πρωφίλης
Άγγελοι: Ρέα Αντωνίου
Μαρκελλά Δασκαλέρου
Αλίκη Κορκόβελου
Όλγα Πλέσσα
Θανάσης: Μιχάλης Σφουρόερας
Σταμάτης: Αλέξης Ξηρουχάκης

Ορισμένα από τα παιδιά διδάσκονται ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς στο ΛΥΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ και στο σύλλογο TRADIDANCE

Το έργο υποτελείται από δύο μέρη. Μετά το πρώτο μέρος γίνεται διάλειμμα 10 λεπτών.

ΟΙ ΚΑΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΙ

Οι καλικάντζαροι είναι πνεύματα - δαιμόνια -εξωτικά-που ζουν κάτω από τη γη (χθόνια) και σύμφωνα με τις δοξασίες εμφανίζονται μόνο κατά τη διάρκεια του Δωδεκάμερου.

Η λέξη είναι άγνωστης ετυμολογίας. Από πολλούς μελετητές έχουν προταθεί κατά καιρούς διάφορες υποθέσεις: προέλευση από τις λέξεις "καλός"+"κάνθαρος" (αναγωγή στους αιγυπτιακούς κανθάρους - σκαραβίους) ή "λυκοκάνθαρος" (με τελικό αναγραμματισμό "καλο-κάνθαρος") ή "καλίκα" (υπόδημα): "άντζα" (κνήμη) ή ακόμη "καλίκα-τσαγγίον" ή λογικότερα ίσως "καλός-τσαγγίον", δηλαδή καλό, γούρικο υπόδημα (τσαγγίον ήταν υψηλό υπόδημα για τους πλούσιους βιζαντινούς, απόπου και τσαγγάρης).

Εμφανίζονται στα διάφορα μέρη με πολλά ονόματα, όπως: *Καρκάντζαλοι, Καρκατζαλοί, Καλκάτζαροι, Καρκαντσέλια, Ρουκατζαροι, Ρουκατζάρια, Παγανά,* (ειδωλολατρικά, από το *Paganus* - χωρικός, ειδωλόλατρες) *Πλανήταροι, Μνημοράτοι, Καλλισπούδηδες, Καλλιοντζήδες, Κακανθρωπίσματα, Κωλοβελόνηδες, Κάηδες* (απόγονοι του Κάην), *Παρωρίτες* (δρουν τις παραώρες, τη νύχτα), *χρυσαιφεντάδες κ.λπ.*

Όλο το χρόνο ζουν κάτω από τη γη και προσπαθούν με πριόνια και μπαλτάδες να κόψουν το δέντρο που την κρατάει. Με τη γέννηση του Χριστού και παρακινούμενοι από τις εορταστικές ετοιμασίες ανεβαίνουν στη γη, όπου γίνονται ενοχλητικοί για τους ανθρώπους, ιδιαίτερα τη νύχτα.

Τα Θεοφάνεια με τον αγιασμό των υδάτων και την έλευση του Φωτός αναγκάζονται να ξαναγυρίσουν κάτω από τη γη. Όμως το δέντρο που την κρατάει έχει θρέψει και αρχίζουν το ροκάνισμα πάλι από την αρχή.

Οι παραδόσεις για την προέλευση και τη γέννηση αυτών των όντων είναι πολλές. Σύμφωνα με μια, οι καλικάντζαροι είναι οι βρυκολακισμένες ψυχές των στρατιωτών που έστειλε ο Ηρώδης να σκοτώσουν όλα τα νήπια κάτω των δύο χρόνων ελπίζοντας έτσι να εξοντώσει και τον Ιησού. Γι' αυτό ίσως και τα βιάζουν τόσο πολύ με τα παιδιά πειράζοντάς τα συνεχώς.

Σύμφωνα με άλλη, οι καλικάντζαροι είναι μοιρά που γεννήθηκαν τα Χριστούγεννα και είναι καταραμένα γιατί η σύλληψή τους έγινε του Ευαγγελισμού. Μάλιστα υπάρχουν μαρτυρίες ότι σε διάφορα μέρη οι απλοϊκοί πολίτες έκαιγαν τα νύχια των παιδιών που γεννιόντουσαν την ημέρα των Χριστουγέννων σε φωτιά που άναβαν σε δημόσιο χώρο και παρακολουθούσαν οι τριγύρω, ώστε να χάσουν κάθε δύναμη και να μη γίνουν καλικάντζαροι.

Άλλη πάλι λαϊκή παράδοση θέλει να γίνονται καλικάντζαροι όσοι δεν βαφτίστηκαν καλά είτε γιατί ο παπάς δεν διάβασε σωστά τα ευχολόγια είτε γιατί ο νονός έκανε κάποιο λάθος όταν έλεγε το πιστέω ή ακόμα να είναι τιμωρημένοι από το Θεό άγγελοι γιατί αμνησίτησαν τη δύναμή του. Τέλος σε πολλά μέρη υπάρχει η δοξασία ότι καλικάντζαροι γίνονται όσοι χριστιανοί πεθαίνουν χωρίς να κοινωνήσουν ή όσοι μένουν άταφοι ή αδιάβαστοι, χωρίς τις θρησκευτικές ευλογίες του ενταξιασμού.

Οι σημερινοί καλικάντζαροι ίσως να εκφράζουν τη συνέχεια των νεκρών των αρχαίων Ελλήνων που μπορούσαν τις νύχτες του χειμώνα να ανεβαίνουν στη γη από ασφάλιστες πόρτες του Άδη. Ακόμη να είναι απομεινάρια των Καβειρίων δαιμόνων, θεοτήτων της μυστικοπάθειας και παιδιών του Ηφαίστου καθώς και άλλων πλασμάτων των διαφόρων Διονυσιακών λατρειών όπως Σατύρων και του τριγοπόδαρου Πάνα. Στη συνέχεια πέρασαν μέσα από τα Κρόνια των Ελλήνων και τα Σατουρνάλια των Ρωμαίων, γιορτές του τέλους του έτους όπου κυριαρχούσαν οι χοροί τα δείπνα και οι μεταμφιέσεις που έπαιζαν εξέχοντα ρόλο στο τελετουργικό. Η Μεταμόρφωση από κοινό θνητό σε αποκύημα της ωαντασίας-φανταστικά όντα θεότητες και ο φόβος που εξέπεμπαν προετοίμασαν το έδαφος για τους καλικάντζαρους.

Τέλος, πέρασαν στις εορταστικές εκδηλώσεις των Βοτών ή Βρουμαλίων των Βυζαντινών, εορτών με πανηγυρισμούς και μεταμυριέσεις κιτα τη διάρκεια του Δωδεκάμερου.

Η μυστικιστική-τελετουργική αυτή προέλευση των καλικαντζάρων καθορίζει και τη μορφή που τους αποδίδει ο λαός. Ανθρωπόμορφοι αλλά τερπνοειδείς με άγρια όψη, νύχια γαμπά, βρωμερά και στραβά, πόδια τραγίσια και σώμα γενικά με πολλά κουσούρια συχνά ξεχωριστά για τον καθένα: άλλος κουτσός, άλλος κοντός, άλλος κυμπούρης, στραβοχέρης, στραβοπόδης και πάει λέγοντας.

Όμως, οι καλικαντζάροι δεν φθάνουν σε αγριότητα τα ξωτικά των κελτιών (τη λυσσαλέα στρατιά= Wüthendes Heer των γερμανικών ή τους lours-garous= λυκάνθρωπους των γάλλων). Ασχολούνται περισσότερο με σκανταλιές είτε στις ερημιές ή και μέσα στα σπίτια όπου μπαίνουν με μεγάλη ευκινησία από την καπνοδόχο.

Στις ερημιές πιγαίνουν εκεί που γυρίζουν οι νερόμυλοι ή οι ανεμόμυλοι και πειράζουν τους μυλωνάδες και τους χριστιανούς που πιγαίνουν να αλέσουν το σιτάρι τους και αργοπορούν και τους παίρνει το βράδυ. Έχουν ιδιαίτερη αδυναμία στις γυναίκες και μόνο αν είναι καπνίσσιες ξεφεύγουν έντεχνα και γλυτώνουν από τα χουνέρια τους.

Στα σπίτια που μπαίνουν παίζουν, τρώνε και πίνουν, αλλά και βρωμίζουν και μαγαρίζουν ότι σαγώσιμo και σιδειά υπάρχει.

Ο λαός σοφίστηκε χίλιους τρόπους να τους αποσείνει από ξόρκια, γητειές και προσευχές έως πιο πρακτικούς τρόπους: συνεχώς αναμμένη φωτιά στο τζάκι, κάψιμο δέρματος ή κρέμασμα ουτών όπως ο χαμολιάς ή χαμωήλιος, ένα αγκάθι με φωτεινό κίτρινο ανθό σαν ήλιο ή στεφάνι από αγριοσπαράγγια και φύλλα κυκλάμινοι ή ακόμη μια κρεμμύδα ή χρυσοβυσσιλίτσα ίδια μ' αυτήν που κρεμούσε ο Πυθαγόρας στην πόρτα του ως σύμβολο υγείας και αναγέννησης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ

Κορυφαίος νεοέλληνας λογοτέχνης και θεατρικός συγγραφέας από την Κωνσταντινούπολη, όπου γεννήθηκε το 1906. Η καταγωγή του ήταν από τη Χίο. Μικρός ήρθε στην Αθήνα με τους γονείς του, σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και μετακταδεύτηκε σε πανεπιστήμια ευρωπαϊκών πόλεων. Στην Αθήνα εργάστηκε ως δικηγόρος και νομικός σύμβουλος αλλά φαίνεται ότι περισσότερο από τη νομική επιστήμη τον απασχολούσε η λογοτεχνία. Από φοιτητής, άλλωστε, συνεργαζόταν με φιλολογικά περιοδικά και εφημερίδες και το 1929 έκανε το ντεμπούτο του στον τομέα της κριτικής και του δοκιμίου με το βιβλίο του «Ελεύθερο πνεύμα». Το 1940 κατατάχθηκε εθελοντικά στο στρατό και πολέμησε στην Αλβανία ενώ αργότερα, το 1955, έθεσε υποψηφιότητα στις βουλευτικές εκλογές στο νομό Χίου, χωρίς όμως επιτυχία.

Έτυχε διάφορων διακρίσεων για το πολυσύνθετο πνευματικό ταλέντο του. Χρημάτισε Γενικός Διευθυντής στο Εθνικό Θέατρο και πρόεδρος του Δ.Σ. του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος, ενώ το 1939 έλαβε το Βραβείο Πεζογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών και το 1957 το Κρατικό Βραβείο για δοκίμιο. Ο σεμνός αυτός εργάτης του πνεύματος, αληθινός δημοκράτης με βαθείς συλλογισμούς και εμπνεύσεις, έδωσε μυθιστορήματα, διηγήματα και δοκίμια που θα μείνουν κλασικά στο είδος τους, ενώ εξαιρετική υπήρξε η προσφορά του σε θεατρικά έργα, στην κριτική και στην τιξιδιωτική λογοτεχνία. Θεωρείται ότι το έργο του αποτελεί τις βάσεις της γενιάς του τριάντα για την ελληνικότητα η οποία πιγάζει παράλληλα από την ελληνική παράδοση (αρχαιοελληνική, βυζαντινή, λαϊκός πολιτισμός) αλλά και από την ευρωπαϊκή παράδοση και σύγχρονη πραγματικότητα.

Από τα βιβλία που έγραψε τα γνωστότερα είναι *Η Ορθοδοξία στην καιρά μας*, *Εμπρός στο κοινωνικό πρόβλημα*, *Πνευματική πορεία*. Στο κατόφλι των νέων καιρών, *Ερητιπίδης Πεντοζάλης*, *Δοκίμιο για την Αμερική*, *Ποιήματα του μισοπολέμου*, *Αργώ*, *Ο Ακωνής*, *Ιερά οδός*. Έγραψε επίσης τα θεατρικά έργα *Αλκιβιάδης*, *Κατσωντώνης*, *Συναπάντημα στην Παντίλη*, *Το τμήμα της Αυτορίας*, *Το παιχνίδι της τρέλης και της φρονημάδας*, *Το όνειρο του Δωδεκάμερου* κ.λπ. Ως προς το θέατρο πίστευε ότι οι ρίζες του νεοελληνικού λαϊκού πολιτισμού είναι αρκετά βαθιές, ώστε να τροφοδοτούν τη θεατρική θεματογραφία με στοιχεία ιδιαιτέρας ποιότητας. Έτσι τα θεατρικά έργα που έγραψε χαρακτηρίζονται από μια λαϊκότητα τόσο ως προς την αφηγηρία της έμπνευσης (δημοτικό τραγούδι, λαϊκός μύθος-παράδοση, γεγονός της νεότερης ιστορίας κ.λπ.) όσο και ως προς τη γλώσσα. Ο Γεώργιος Θεοτοκάς πέθανε στην Αθήνα το 1966.

Προηγούμενες παραστάσεις της ομάδας μας

- 1) **Η δίκη του Ορφέα και της Ευρυδίκης**, του Γ. Σκυόρτη, σε σκηνοθεσία Ειρήνης Χαλκιά, Ιούνιος 1985, Βρυξέλλες
- 2) **Εσωτερικές Ειδήσεις**, του Μάριου Ποντίκα, σε σκηνοθεσία Γιάννη Γαβρά, Απρίλιος 1986, Βρυξέλλες και Ιούνιος 1986 Λουξεμβούργο
- 3) **Εκκλησιάζουσες**, του Αριστοφάνη, σε σκηνοθεσία Γιάννη Γαβρά, Ιανουάριος 1987, Βρυξέλλες
- 4) **Νταλικά**, της Κωστούλας Μητροπούλου, σε σκηνοθεσία Γιάννη Γαβρά, Οκτώβριος 1987, Βρυξέλλες
- 5) **Φυόστα**, του Μποστ, σε σκηνοθεσία Θόδωρου Αρβανίτη και Αντόνι Λαγκλίδη, Δεκέμβριος 1989, Βρυξέλλες
- 6) **Τα τέσσερα πόδια του τραπεζιού**, του Ιάκ. Καμπανέλλη, σε σκηνοθεσία Γιάννη Οικονομίδη, Νοέμβριος 1991, Βρυξέλλες
- 7) **Τι μονόπρακτα: Ο θάνατος του Περικλέους**, του Δ. Κορομηλά και **Αίτηση σε γάμο**, του Άντον Τσέχωφ, σε σκηνοθεσία Τάσου Νυχά, Ιούνιος 1992, Βρυξέλλες
- 8) **Θεομοφοριάζουσες**, του Αριστοφάνη, σε σκηνοθεσία Τάσου Νυχά, Μάρτιος 1993, Βρυξέλλες
- 9) **Λντε Γεω**, του Θανάση Παπαγεωργίου, σε σκηνοθεσία Γιάννη Γαβρά, Απρίλιος 1994, Βρυξέλλες
- 10) **Ο τοπικός παράγων**, του Παναγιώτη Καγιά, σε σκηνοθεσία Τάσου Νυχά, Δεκέμβριος 1994, Βρυξέλλες
- 11) **Μάννα, μητέρα, μαμά**, του Γιώργου Λαλεγεμμένου, σε σκηνοθεσία Γιάννη Γαβρά, Ιούνιος 1995, Βρυξέλλες
- 12) **Ματίας ο Πρώτος**, της Άλκης Ζέη, σε σκηνοθεσία Τάσου Νυχά, Νοέμβριος 1995, Βρυξέλλες
- 13) **Το Ενδρείο**, του Κώστα Μουρσελά, σε σκηνοθεσία Γιάννη Γαβρά, Ιούνιος 1996, Βρυξέλλες

- 14) **Ο κήπος με τα χελιδόνια**, του Μπάμπη Τσιαληρόπουλου, σε σκηνοθεσία Γιάννη Γαβρά, Ιανουάριος 1997, Βρυξέλλες - Φεβρουάριος 1997 Λουξεμβούργο.
- 15) **Ο Σιμενταλένιος**, του Αλέξανδρου Αδαμόπουλου, σε σκηνοθεσία Τάσου Νυχά, Ιούνιος 1997, Βρυξέλλες.
- 16) **Ο μπαμπάς ο πόλεμος**, του Ιάκωβου Καμπανέλλη, σε σκηνοθεσία Τάσου Νυχά, Φεβρουάριος 1998, Βρυξέλλες
- 17) **Λόγω φάτσας**, του Γιώργου Λαλεγεμμένου, σε σκηνοθεσία Γιάννη Γαβρά, Φεβρουάριος 1999, Βρυξέλλες
- 18) **Αντζελίνα η Σταχτοπούτα**, της Κάρμεν Ρουγγέρη, σε σκηνοθεσία Τάσου Νυχά, Μάρτιος 1999, Βρυξέλλες
- 19) **Χρυσοβεργαριές και Ηλιοστάτη**, λαϊκό παραμύθι σε προσαρμογή και σκηνοθεσία Τάσου Νυχά, Μάρτιος 2000, Βρυξέλλες
- 20) **Μπαμπάδες με ρούμι**, των Ρέππα-Παπαθανασίου, σε σκηνοθεσία Γιάννη Γαβρά, Δεκέμβριος 2000, Βρυξέλλες, Ιανουάριος 2001, Λουξεμβούργο
- 21) **Η τύχη της Μαρούλας και ο Μπαρμπα Αινάρδος**, του Α. Κορομηλά, σε σκηνοθεσία Τάσου Νυχά, Μάρτιος 2001, Βρυξέλλες
- 22) **Ο Μίδαξ έχει αυτιά γαϊδάρου**, του Μ. Κορρέ, σε σκηνοθεσία Βάσου Ανδρονίδη και σε συνεργασία με το Ελληνικό Θέατρο Βελγίου, Νοέμβριος 2001, Βρυξέλλες
- 23) **Εκκλησιάζουσες ... σαν παραμύθι**, του Αριστοφάνη σε διασκευή Κάρμεν Ρουγγέρη, σε σκηνοθεσία Τάσου Νυχά, Μάρτιος 2002, Βρυξέλλες
- 24) **Βαβυλωνία**, του Δημήτρη Βυζάντιου, σε σκηνοθεσία Τάσου Νυχά, Νοέμβριος 2002, Βρυξέλλες

Η ομάδα μας συμμετείχε με το έργο "Νταλικά" στο Θεατρικό Διαγωνισμό του Δήμου Ιθάκης, το Σεπτέμβριο του 1987 και διακρίθηκε με το βραβείο της "καλύτερης παράστασης πρωτόπαιχτου έργου" (δεύτερη από πλευράς σπουδαιότητας) και το βραβείο δεύτερου γυναικείου ρόλου.

Atelier Théâtral Grec ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ

Το 1984, Έλληνες υπάλληλοι των κοινοτικών οργάνων ίδρυσαν μια θεατρική ομάδα όχι μόνον από αγάπη για το θέατρο αλλά και από ανάγκη για μια αμειώτερη κοινωνική σχέση απαραίτητη στις συνθήκες ζωής των Βρυξελλών τα πρώτα χρόνια μετά την ένταξη.

Αν και αποτελείται, κυρίως, από Έλληνες υπαλλήλους των κοινοτικών οργάνων, η ομάδα είναι ανοιχτή σε οποιονδήποτε ενδιαφέρεται για το θέατρο. Άλλωστε δεν έχει καταστατικό, δεν έχει εκλεγμένα ούτε διορισμένα όργανα, δεν έχει οικονομική, πολιτική ή άλλη εξάρτηση. Ένας πυρήνας από το 1984 με πολλή προσωπική δουλειά και χωρίς καμιά εξωτερική ενίσχυση οικονομικής (προσπαθούμε να ισοσκελίσουμε τα έσοδα με τα έξοδα, χωρίς πάντα να το καταφέρνουμε) ή άλλης μορφής, με τη βοήθεια μόνον όσων συμμετέχουν κάθε φορά ενεργά καταφέρνει να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις μιας κατ'εξοχήν εργασιακής ομάδας που είναι αναγκασμένη να λειτουργεί με αρκετούς περιορισμούς. Μεταξύ αυτών έλλειψη χρόνου, έλλειψη μέσων, έλλειψη εγκαταστάσεων. Όμως, η ομάδα συνεχίζει γιατί το θέατρο είναι μια ιδιόμορφη καλλιτεχνική έκφραση με ξεχωριστή γοητεία που δεν διαρκεί μόνο όσο είναι ζωντανή η παρίστασις, αλλά και πολύ αργότερα με τις αναμνήσεις που μας μεταφέρουν σε άλλες εποχές, σε άλλα πρόσωπα, σε άλλες καταστάσεις -κάποτε σ'εμάς τους ίδιους.

Η ομάδα

▲ Η ομάδα μας καλεί όσους ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν στις δραστηριότητές της να επικοινωνήσουν με οποιονδήποτε από τους συντελεστές της σημαντικής παρίστασης.

Πηγές: Δ.Λουκάτου: Χριστουγεννιάτικα και των γιορτών, εκδόσεις Φιλιππότης, 1979
Σ.Μολινού, Οι Καλλικάντζαροι, εκδόσεις Φιλιππότης, 1996
Διαδίκτυο (Internet)